

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЧИНЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПРАВОЧИНІВ

ВОЛИНЕЦЬ Тетяна Володимирівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права та процесу Львівської комерційної академії

УДК: 347.145

Стаття посвячена дослідженню питання здійснення електронних правових актів за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем. Досліджено правовий статус осіб електронної комерції. Виділено особливості електронних правових актів.

Ключові слова: електронний правовий акт, електронна комерція, електронне повідомлення, суб'єкт електронної комерції.

Актуальність нашого дослідження полягає у тому, що залучення електронних технологій до нових та сучасних сфер життя людини, зокрема до електронної комерції та електронної торгівлі надає реальну можливість у вчиненні особою певних дій, які спрямовані на набуття, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Сучасні інформаційно-телекомунікаційні системи дають змогу фізичним та юридичним особам вільно вступати у цивільні правовідносини шляхом вчинення електронних правових актів.

Постановка проблеми

З появою та удосконаленням сучасних інформаційно-телекомунікаційних систем, які стали доступними для широкого кола людей, виникла можливість вчинення особою за допомогою таких систем дій, які б спрямовувалися на набуття, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків. За допомогою таких систем суб'єкти електронної комерції вільно вступають у цивільні правовідносини шляхом укладення електронних правових актів.

Метою даної статті є дослідження вчинення правових актів в електронній формі, а також встановлення обмежень щодо вчинення такого правових актів.

Стан дослідження

Визначення та вчинення електронного правових актів досліджували фахівці права, зокрема: Н. Блажівська, Ю. Борисова, В. Харчук та інші.

Виклад основних положень

У науці цивільного права останніми десятиріччями багато уваги приділялося визначенню поняття електронного правових актів.

На сьогодні національне законодавство закріпило визначення електронного правових актів. Так, відповідно до п. 7 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронний правовий акт – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [1]. З даного визначення випливає саме за допомогою яких засобів електронного зв'язку він може вчинятися.

Згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», телекомунікаційна система – це сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обміну інформацією шляхом передавання, випромінювання або приймання її у вигляді сигналів,

знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб [2].

Даним законом запроваджено правові вимоги та механізми дистанційного укладення й виконання правочинів із застосуванням електронних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій, що дало можливість гарантувати законність, прозорість та достовірність таких операцій та, у свою чергу, прискорить інтеграційні процеси у світовий інформаційний простір.

Відповідно до закону можна пояснити поняття електронної комерції – це відносини, які виникають між суб'єктами дистанційно, тобто дані особи мають право вчиняти будь-які правочини за допомогою електронних засобів.

Однак, законодавство дає вичерпний перелік правочинів, які не можна вчиняти у електронній формі, якщо:

а) законом встановлено спеціальний порядок переходу права власності або предметом правочину є об'єкти, вилучені з цивільного обороту або обмежені в цивільному обороті відповідно до законодавства;

б) однією зі сторін є фізична особа, яка не зареєстрована як фізична особа – підприємець та реалізує або пропонує до реалізації товари, виконує роботи, надає послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем;

в) стороною правочину є орган державної влади або орган місцевого самоврядування в частині виконання ним функцій держави або місцевого самоврядування;

г) правочин підлягає нотаріальному посвідченню або державній реєстрації відповідно до законодавства;

д) вчинення правочину регулює сімейні правовідносини;

е) правочин стосується грального бізнесу;

є) виконання зобов'язання забезпечується особою, яка уклала договір поруки або іншої форми майнового забезпечення, за умови, що така особа діє в цілях, що виходять за межі її господарської діяльності чи незалежної професійної діяльності [1].

На нашу думку, вищезгаданий перелік правочинів, які заборонено вчиняти у письмовій формі, слід доповнити п.:

ж) правочини укладаються на суму, що перевищує 100 мінімальних заробітних плат.

А також слід встановити обмеження щодо вчинення електронних правочинів малолітніми, неповнолітніми, обмежено дієздатними та недієздатними особами.

Обмеження також стосуються вчинення електронного правочину іноземцем, особою без громадянства та іноземною юридичною особою. Такі особи можуть застосовувати електронну комерцію в частині реалізації ними товарів, виконання робіт, надання послуг тільки на території України.

Донедавна у науці цивільного права поняття електронного правочину обмежувалося можливістю здійснення особою свого волевиявлення виключно за допомогою мережі Інтернет.

Цивільне законодавство електронну форму правочину ототожнює з письмовою формою [3]. Підтвердженням цього є ст. 205 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), у якій зазначено, що правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, а також якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку [3]. Однак, у теорії цивільного права з даного приводу є неоднозначні думки.

Так, Т. Бобко, досліджуючи проблему правового регулювання письмової форми правочинів, які укладені за допомогою технічних засобів зв'язку, зазначає: «Зрозуміло, що ні про яку письмову форму в звичайному розумінні... не йдеться, оскільки застосовуються інші способи фіксації волі та її доведення до іншої сторони» [4; с. 113].

На думку А. Чучковської, «еволюція носія письмової форми не призводить до виникнення нової форми поряд із письмовою» [5; с. 9-10]. Аналогічну думку вис-

ловила І. Спасибо-Фатєєва: «віднесення правочинів, вчинених за допомогою електронних засобів зв'язку, до письмових слід розуміти як подання інформації (змісту правочину) на інших носіях, аніж папір, однак із фіксацією волі (думки, намірів) сторін через логічно упорядковані знаки» [6; с. 32]. Такої ж позиції дотримується і О. Гудзь: «Текст електронних правочинів також може викладатися за допомогою писемності, загальновідомих умовних знаків, які розташовуються у певному порядку» [7; с. 36].

Вищенаведені позиції науковців свідчать про те, що у більшості науковців і законодавця збігаються думки щодо отождолення письмової і електронної форми правочинів.

Законодавством врегульовано питання як саме повинні вчинятися електронні правочини. Згідно зі ст. 10 ЗУ «Про електронну комерцію» електронні правочини вчиняються на основі відповідних пропозицій (оферт). Електронний правочин в електронній комерції укладається шляхом пропонування та акцептування оферти сторонами правочину.

Інформування майбутніх покупців щодо товарів, робіт, послуг здійснюється шляхом рекламування та надсилання комерційних електронних повідомлень, які поширюються за згодою особи, якій такі повідомлення адресовані.

Комерційне електронне повідомлення має відповідати таким вимогам:

- чітко ідентифікуватися як таке;
- особа, від імені якої надсилається комерційне електронне повідомлення, зобов'язана забезпечити прямий, простий доступ осіб, яким воно адресовано;
- комерційні електронні повідомлення щодо знижок, премій, заохочувальних подарунків тощо мають чітко ідентифікуватися як такі, а умови їх отримання мають бути доступними та викладатися у спосіб, що унеможлиблює двозначне розуміння, а також відповідати вимогам законодавства про рекламу;
- інформація про вартість товару, роботи, послуги повинна містити відомості щодо включення податків у її розрахунок

та, у разі доставки товару, – інформацію про вартість доставки [1].

Покупець повинен отримати підтвердження вчинення електронного правочину у формі електронного документа, квитанції, чека, квитанція або іншого документа у момент вчинення правочину або у момент виконання продавцем обов'язку передати покупцеві товар.

Підтвердження вчинення електронного правочину повинно містити такі відомості:

- умови і порядок обміну (повернення) товару або відмови від виконання роботи чи надання послуги;
- найменування продавця, його місцезнаходження та порядок прийняття претензії щодо товару, роботи, послуги;
- гарантійні зобов'язання та інформація про інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом товару або з виконанням роботи чи наданням послуги;
- порядок розірвання договору, якщо строк його дії не визначено [1].

Свобода вчинення електронних правочинів та однаковість юридичної сили електронних правочинів та правочинів, укладених в іншій формі, передбаченій законодавством є одними з основних принципів правового регулювання у сфері електронної комерції.

Правочин не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі, якщо інше не передбачено законом.

Якщо для провадження діяльності з розповсюдження певних товарів, виконання робіт чи надання послуг законом передбачено обов'язковість отримання ліцензії, суб'єкт електронної комерції може здійснювати реалізацію таких товарів, робіт, послуг виключно з моменту отримання ліцензії на провадження відповідного виду діяльності.

Однією з вимог, додержання якої є необхідним для чинності електронного правочину, є визначення правового статусу покупця та продавця, тобто суб'єкта електронної комерції. Дана вимога встановлена ч. 2 ст. 203 ЦКУ встановлює, що особи повинні мати необхідний обсяг цивільної дієздатності для вчинення правочину [3].

Закон чітко розмежує правовий статус продавця та покупця.

А також визначає перелік інформації, яку продавець повинен повідомляти про себе, зокрема:

- повне найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи-підприємця;
- місцезнаходження юридичної особи або місце реєстрації та місце фактичного проживання фізичної особи-підприємця;
- адреса електронної пошти та/або адреса інтернет-магазину;
- ідентифікаційний код для юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків для фізичної особи-підприємця;
- відомості про ліцензію, якщо господарська діяльність підлягає ліцензуванню;
- щодо включення податків у розрахунок вартості товару, роботи, послуги та, у разі доставки товару, – інформація про вартість доставки;
- інші відомості, що відповідно до законодавства підлягають оприлюдненню [1].

Розкриття цих відомостей дозволяє покупцям перевірити в електронних реєстрах реальність існування продавця та переконатись у його надійності.

Продавець під час вчинення електронного правочину зобов'язаний забезпечити повну відповідність предмета його кількісним та якісним характеристикам. Продавець має право вимагати від покупця лише ті відомості, які потрібні для укладення електронного правочину.

Щодо правового статусу покупця, то його права та обов'язки визначаються законодавством про захист прав споживачів.

Покупець товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції за обсягом своїх прав та обов'язків прирівнюється до споживача у разі укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями.

По суті, це підштовхує продавців до розробки повноцінної оферти та розміщення її на сторінці інтернет-магазину.

Даним законом прирівняно електронний правочин за правовими наслідками до правочину, укладеному в письмовій формі.

Покупець (замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції, який приймає (акцептує) пропозицію іншої сторони щодо укладення електронного договору, зобов'язаний повідомити про себе інформацію, необхідну для його укладення.

Електронний правочин, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, підписаний за допомогою електронного підпису, електронного цифрового підпису або іншим аналогом власноручного підпису, за своїми правовими наслідками прирівнюється до укладеного у простій письмовій формі, визначеній Цивільним кодексом України.

Характеристика даних правочинів дозволяє зробити певні висновки. На законодавчому рівні прирівняли покупців у звичайних магазинах до покупців в Інтернет – магазинах, що дозволяє відчувати себе більш захищеними.

Законом встановлено, що правочини не можуть бути визнані недійсними виключно на тій підставі, що вони були укладені за допомогою використання електронних засобів, якщо інше не передбачено законом. Також передбачено, що електронні документи, що стосуються укладення електронного правочину, можуть подаватись сторонами як докази до суду. Це дає змогу захистити порушене право у суді та додає сторонам більше впевненості в укладенні таких правочинів.

Висновки

Отже, з наведеного вище можна виокремити особливості електронних правочинів:

1. Вчиняються за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем;
2. Чітко визначений правовий статус суб'єктів електронної комерції;
3. Обумовлені швидкістю вчинення;
4. Правові наслідки даного правочину прирівняні до правових наслідків правочинів, вчинених у іншій формі.

На сьогоднішньому етапі розвитку ринкової економіки електронні правочини займають вагомe місце серед правочинів у цивільних відносин. Отже, з подальшим розвитком засобів електронного зв'язку роль електронних правочинів тільки зрос-

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню питання вчинення електронних правочинів за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем. Досліджено правовий статус суб'єктів електронної комерції. Виокремлено особливості електронних правочинів.

SUMMARY

The article is sanctified to research of question of feasibility of electronic legal transactions by means of the electronic systems. Legal status is investigational person of electronic commerce. The features of electronic legal transactions are distinguished.

татиме. З одного боку, законодавець дозволяє вчинення правочинів в електронній формі, з іншого – встановлює обмеження для їх укладення.

Прийняття Закону наблизило національне законодавство до європейських стандартів у сфері електронної торгівлі.

Література

1. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 №675-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 19.04.2014 №80/94-вр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>.

3. Цивільний кодекс України. Редакція від 19.02.2016 №435-15. [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

4. Бобко Т. Письмова форма правочинів: проблеми законодавчого регулювання2. / Т. Бобко // Право України. – 2007. – №11. – Ст. 110-114.

5. Чучковська А. Форма господарських договорів, що вчиняються через мережі електрозв'язку, зокрема через Інтернет / А. Чучковська // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – №12. – Ст. 8-11.

6. Спасибо-Фатєєва І. Актуальні питання форми правочинів (теоретико10. практичний аспект) / І. Спасибо-Фатєєва // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – №8. – Ст. 31-35.

7. Гудзь О. Еволюція форм правочинів: від усної – до «електронної» / О. Гудзь // Юридичний журнал. – 2006. – №1. – Ст. 32-37.11.